

conflict tussen de regenten van het hervormde Huiszittenhuis¹² en het gemeentebestuur, over de eigendom van genoemd huis en de daartoe behorende fondsen, dat in vele brochures pro en contra breed uitgemeten werd. Op de achtergrond van de zaak, die tot bij de Hoge Raad uitgevochten werd, speelde de toenmalige landelijke strijd tussen kerk en staat over de zeggenschap in de armenzorg. In 1848 vond er zelfs een heuse ontruiming plaats, waarbij de kerkelijken, onder wie de theologische hoogleraar J.F. van Oordt J.Wzn, door de politie uit het bewuste pand gezet werden. De hoogleraar J.R. Thorbecke, toen nog Leids gemeenteraadslid, stelde zich inzake de zeggenschap achter het gemeentebestuur.¹³ Toen de Huiszittenstrijd in 1853 na een overeenkomst tussen kerkeraad en stadsbestuur beslecht was, ontbrandde datzelfde jaar een nieuw gevecht, ditmaal tussen de kerkeraad en de zogenaamde 'Gemeente-commissie', een lichaam dat in Leiden de kerkelijke goederen en fondsen beheerde. Directe aanleiding was de weigering van de kerkeraad in december 1853 om de benoeming van de uitgever J.T. Bodel Nijenhuis in de commissie goed te keuren, omdat deze zich zes jaar eerder hardnekkig had verzet tegen het beroepen van ds A. Rutgers van der Loeff, een vurig aanhanger van de Groninger richting. Ook de tweede competentiestrijd die toen volgde, liep soms hoog op. Zo hoog zelfs, dat de oude gemeente-commissie, die, hoewel zij inmiddels vervangen was, nog de zeggenschap over de kas had, begin 1863 eenvoudigweg meedeelde dat de predikanten hun jaarlijkse toelage op het rijkstractement zouden moeten missen. Volgens de commissie was de reden daarvan dat er geen middelen voor waren; anderen echter zagen dit optreden als puur machtsmisbruik. Kuypers vader streed dat jaar zij aan zij met juniors hoogleraar J.H. Scholten, die ouderling was. Eerder, in 1856 en 1857, was senior reeds als voorzitter, respectievelijk scriba van de kerkeraad bij de strijd betrokken geweest. Een andere betrokkene aan kerkeraadzijde was de voorzitter van de nieuwe gemeente-commissie, de hoogleraar J.H. Stuffken, die in dezen geruggesteund werd door zijn vriend C. Hooijer, de bekwaamste hervormde kerkrechtsspecialist van die dagen. De strijd over de kerkelijke goederen van hervormd Leiden, waarover eveneens vele stukken en stukjes verschenen, liep in 1869 uit op een stemming in de gemeente over de vraag of men genoemde goederen geheel in vrij beheer zou houden, of dat men zich zou voegen onder het opzicht van het provinciale College van Toezicht. Stuffken was voorstander van dit laatste; zijn mede-commissielid, de hoogleraar A. Rutgers, ried het dringend af. Rutgers werd gevolgd: Leiden hield vrij beheer.¹⁴

In de correspondentie tussen Bram en zijn verloofde valt nagenoeg

12. Huiszittenhuis: het gebouw waar de uitdelingen van bijvoorbeeld brood en turf aan de (t)huiszittende armen gehouden worden.

13. Een overzicht van de Huiszittenhuis-zaak in Repertorium I, s.v.; Archief kerkeraad hervormde gemeente Leiden, IV.40; GA Leiden.

14. Een overzicht van de kwestie 'gemeente-commissie' in Repertorium 1853-1870, s.v.; Archief kerkeraad hervormde gemeente Leiden, IV.47. De brieven van C. Hooijer aan J.H. Stuffken alsmede bijna dertig brochures aangaande de kwestie 'Gemeente-commissie' in familie-archief Stuffken, 28, 28a, 121, 121a; GA Leiden.